

Mə'əllimin kitab

Gırgın q'əran vuççud deşin kar vodun

¹ İna gaf Mə'əllimee, İyerusalimee
paççahiyvalla hav'uyne, Davudne dixee hav'u.

² Mə'əllimee eyhen:

– Q'əran vuççud deşin kar!

Q'əran vuççud deşin kar!

Gırgın ıxha-ayk'anne booğak akar vod!

³ İnsanıs veriğne avur qorxuyke
hucoona hiyxhar?

⁴ İnsanar qabı-avayk'ananbı,
dyunyemee gırgıne gahbışilycad çine cigee
axva.

⁵ Veriğ k'yooçena, ılqooç'ena,
qiyğa meeb ılqevç'esva
çine cigeeqa zaraba g'adaaxhvan.

⁶ Mıts cənubulqa,
qiyğa şimalılqa aa'a.

İlyviyk'ar-ilyviyk'arıb
çine yəqqı'lqa siviyk'al.

⁷ Gırgın damabı deryaheeqa gyodatstse,
deryahme gyaats'e deş.

Damabı gyodatstsene cigeeqacad
meed gyotstses.

⁸ İnsanisse gırgıne karan
vuc nimeeyiy ozar ha'a,
eyhes əxə deş –
ul, ilyaakiyke idyaats'e,

k'ırıd, k'ırı alixhxhiyke gidayts'e.

⁹ Hucooyiy ıxha meed ıxhesın,
hucooyiy həşdilqamee hı'ı, meed ha'asın.
Xəək avud ts'edın kar deşin.

¹⁰ Sassa yəqqees eyhen:
«İlekke, in ts'edın karıd!»
Man ögiylid ıxhayn,
yişde dyovrule ögiyl.

¹¹ Şenke vuxhaynbı
şavuscab yik'el avxu deş.
Qiyğa qavaalesınbıb,
cole qiyğiyınbışe yik'el avqas deş.

K'orana ək'elib q'əran vuççud deşin kar vodun

¹² Zı, Mə'əllim, İyerusalimee İzrailyna
paççahniy vor.

¹³ Zıcar zı g'aysırna xəək avud eyxhen işbı
k'orane ək'elika xəət qeetxhesva. Man yı'q'ı'n işbı
Allahee insanaaşine gardanaqa gixhxhı.

¹⁴ Zak'le xəək avud ha'an gırgın işbı g'acuynbı.
Man gırgın q'əran vuççud deşin kar vodun. Man
mıtsıqa qihna g'adarxhuniyk* akar.

¹⁵ Quç'otkuriyn qotku qa'as,
deşinıd hı'sab ha'as dexhe.

¹⁶ Zı zascad uvhuyn: «Zake xərna insan
ıxha, zaqa zale ögee İyerusalimis paççahiyvalla
haa'ane paççaħaaşile k'orana ək'el vob. Yızda
k'orana ək'elıy ats'al geeb quvxha».

¹⁷ Zıcar zı g'aysırna k'orana ək'elıy ats'al xəət
qıxha, bəç'əriyvallayiy beynyavavalla nəxdın

* **1:14 1:14** *mıtsıqa qihna g'adarxhuniy*: inçına sa mebna mə'na
«rı'hı'n ts'ıts'aa'ana əq'üba» vob.

kariyva ats'a ixhes. Zak'le manıd mıtsıqa qihna
g'adarxhuniyk akaran kar ıxhay ats'axhxhayn.

¹⁸ K'orana ək'el geeb vuxhaylette
aq'va havaxan hı'iyid geed qexhe.
Geed ats'al alyaat'ang'vee
cuna derdıb geeb qa'a.

2

*Yik'eençe ıkkanan karıd q'əran vuççud deşin
kar vodun*

¹ Zı zak'lecad uvhuyn: «Qoralan, zas yik'eençe
ıkkanan karbı hı'ı, gırgınçike kef qığahas». Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

² Əqənayne hək'ee zı uvhuyn:

«Bəç'əriyvalla!»

Yik'eençe ıkkanne karbışded hək'ee zı uvhuyn:

«Mançike hucoona hiyxhar?»

³ Zas ıkkıyknın yızda ək'el zalynang'a çaxır
ulyodğu, bəç'əriyvallabı ats'axhxhes. Məxüd zas
ats'axhxhesniy ıkkana, xəək avub sık'ınne gahıs
huvuyne ı'mree, nişiniy insanaaşin yik'ı aaqı.

⁴ Zı ç'ak'ın işbı g'acu:

zas xaybı ali'ı, t'ımılığbı ezu,

⁵ bağbı, park'bı atçu,

caa'ad gırgın meyvabı ezu.

⁶ Park'bışeene yivaaşis

xhyan heles ixhecenva

xhinen golerıd hı'ı.

⁷ Həmbal adameriy həmbal zəiyfabı alivşu,

zaqa, manbışileb ğayrı,

yızde xaa yedike vuxhayn həmbalarıb vux-
haynbı.

Çavra-vəq'əd zaqa zale ögee
İyerusalimee vuxhayne gırgıng'ule geedniy
vod.

⁸ Zasın k'inəəğəyiy nuk'ra
paççahaaşineyiy vilayatbışde xazi-
naabışeençe sı'ı.

Zas mə'niybı qətgəsın adameriy zəiyfabı
ablyav'u.

Adameeşis vukkiykanan
nekke micagın zəiyfabıb geeb qav'u.

⁹ Zı məxür zale ögiyl İyerusalim vuxhayn-
bışiler karnana, qıvaats'ına ıxha. Mane gahılıb
yızda k'orana ək'el zalycab vuxha.

¹⁰ Yizde ules ikkiykının
zı zale qiykkın deş.

Yizde yik'es ıkkanan
zı gırgın hı'iyın.

Man ha'an gırgın
yizde yik'eençe ıxha.

Mana zı qorxuna
hək' vuxha.

¹¹ Zı qorxunne,
yizde xılen g'acuyne işbışıqa sak'ı
ilyakkımee,

man gırgın q'əran vuççud deşın kar vodva
zak'le ats'axhıhayn.

Man mıtsıqa qihna g'adarxhuniyk* akar.
Xəək avud nişikcad vuççud hiyxhar deş.

* **2:11 2:11** *mıtsıqa qihna g'adarxhuniy*: inçına sa mebna mə'na
«rı'hı'n ts'its'aa'ana əq'üba» vob.

«K'orana ək'elynanar bəç'ər xhinnecar qek'anacar»

¹² Qiyğa zı k'orane ək'eline, bəç'əriyvaline,
beynyavaline hək'ee fıkır opxhun.

Menne qalesde paççahısse nen medın
ine paççahee hidi'iyın işbı g'aces əxəyee?

¹³ Zalqa hitxhıriyn, nəxüdiy işix miç'axiyvalile
yugda,
məxbıb k'orana ək'el beynavavalile yugba
vob.

¹⁴ K'orana ək'elynang'uk'le
vuc nyaqa ark'iniy yugda g'ece,
bəç'ərme miç'axiyvalee
iliyk'ar axva.

Zak'leme q'öng'ünesanad
vuk'lelqa sa kar qales ıxhay ats'an.

¹⁵ Zı zak'lecad uvhuyn:
«Yizded vuk'lelqa bəç'ərne vuk'lelqa qöön qales.
Manke zas nişistannane yizda k'orana
ək'el?»

Mançıl-allad, zı zaled-alqa uvhuyn:
«Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun».

¹⁶ K'orana ək'elynanar, bəç'ər xhinne
geer gahna yik'el aqqas deş.

Manbışda q'öyursana
zarabacab yik'el hivxanasınbı.

K'orana ək'elynanar
bəç'ər xhinnecar qek'anacar!

*İnsanee ha'an gırgın q'əran vuççud deşin kar
vod*

¹⁷ I'mırıb zas g'umooce quvxha. Xəək avud
ha'an gırgın kar zas qəla qıxha. Man gırgın

q'əran vuççud deşin kar vodun. Man mıtısqı qıhna g'adarxhuniyk akar.

¹⁸ Zı verığık avud qorxu hı'ıyn gırgın kar zas g'ımece qıxha. Zı hı'ıyn gırgın kar zale qiyğa qalesing'us axvas.

¹⁹ Şavuk'lene ats'a, mana ək'elikaname, bəç'ərme ixhes? Zı verığık avud k'orane ək'elikayiy qorxuyka hı'ıyn karbı mang'une xıyaqa ilğeeç'es. Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

²⁰ Mançıl-allad verığık avud qorxuyka ha'ane gırgıne karbışıke zı mık'a qıxha.

²¹ Sang'vee k'orane ək'elika, ats'alika, yik'eençe hı'ıyn kar, nekke qiyğa t'ubcab ı'ğviykar hıdyav'une insanıs g'aleççes gexha. Manıd q'əran vuççud deşin kariy xəbna ver vobna!

²² İnsanıs verığık avur qorxuyke, yik' gyotx-huniyke hucoona hiyxhar?

²³ Gırgıne gahbışıl mang'vee aq'va qa'a, derd ts'ıts'aa'a. Xəmdər fıkren mana arğançe orxhan eyxhe. Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

Şadvalla Allahıke vob

²⁴ İnsannemee inekke yugun otxhun-ulyodğuyiy sayid cune qorxuyke kef qığavhiy vodun. Zak'le g'acuyn man gırgın helenar Allah vorna.

²⁵ Mana dena şavusse oxhanas, yik' cıgeeqa qalya'as əxəyee?

²⁶ Allahee Cune ulen aqqıyng'us k'orana ək'el, ats'al, şadvalla hoole. Bınahbınang'usme kar sa'asda əq'üba hoole, qiyğale xhinne Cune ulen

aqqıyng'us helesva. Manıd q'əran vuççud deşin
kar vodun, mitsıqab qihna g'adapxhınıyk akar.

3

Gırgınçıqa çina gah vob

¹ Gırgınçıqa çina gah vob,
xəək avudne gırgıne karaqa çina gah vob.

² Yedike ıxhayqab çina gah,
qık'uyqab çina gah.
Ezuyqab çina gah,
ezuyn hı'ttitxı'yqab çina gah.

³ Gyapt'iyqab çina gah,
yug qav'uyqab çina gah.
Qottuliyqab çina gah,
alı'iyqab çina gah.

⁴ Gyaaşuyqab çina gah,
əqəna hı'iyqab çina gah.
Ak' avquyqab çina gah,
mık'ar hı'iyqab çina gah.

⁵ G'aye avhuyqab çina gah,
g'aye sav'uyqab çina gah.
Xüvə apk'iyqab çina gah,
xüvə idyapk'iyqab çina gah.

⁶ T'abal hav'uyqab çina gah,
aagval hav'uyqab çina gah.
Havaacıyqab çina gah,
dağətçuyqab çina gah.

⁷ Qıtt'axı'iyqab çina gah,
man iyxhuyqab çina gah.
Ghal sı'iyqab çina gah,
yuşan hı'iyqab çina gah.

⁸ Vukkiykınıyqab çina gah,
 g'umooce qepxhayqab çina gah.
 Dəv'əyqab çina gah,
 sülyhuqab çina gah vob.

⁹ Qorxu kar ha'ang'us mançike hucoona hiyx-har?

¹⁰ Zak'le Allahee man yı'q'ı'n işbı insanaaşine gardanaqa gixxhı g'acu.

¹¹ Allahee gırgın kar micagda çine gahıl hı'ı. Mang'vee insanne yik'eeqa ç'əv dyooxhene gahıne hək'ee atçu. İnsanılqad Allahee hı'ıyn kar q'omançe-k'anyaqqamee hiyxhar deş.

¹² Zalqa hitxhıriyn, insannemee şadra ıxha ı'mı'rvolle ı'mı'rıke kef qığavhuyle yugun kar deşin.

¹³ Şavaayiy otxhanançike, ulyoğançike, qorx-uyke kef qığayhee, mana Allahna pay vobna.

¹⁴ Zalqa hitxhıriyn, Allahee hav'una iş gırgıne gahbışıda vobna. Mançik vuççudud hexxa'as eyxhe deş, mançike vuççudud g'ats'ak'vanas eyxhe deş. Allahee məxüd ha'a, insanarıb Cule qəvəyq'ənanbı.

¹⁵ Həşde hucooyiy vod,
 şenke ıxhayn,
 hucooyiy ixhesıd,
 avaalad ıxhayn.
 Allahee şenke ıxhaynçin
 hı'sab qeqqas.

Gırgınbı nyuq'vnelqa savk'alas

¹⁶ Xəək avud zak'le inıd g'acuyn:
 Qotkune məhkamayne cigee horbı,

qopkuvaline cigeeyib pisvalla.

¹⁷ Zı zak'lecad uvhuyn:
«Allahee qorkung'unud,
pising'unud məhkama alğahas.
Mang'vee gırgıne karas,
gırgıne işis çına gah gyuvxhu».

¹⁸ Zı zak'lecad uvhuyn: «Allahee insanar
siliys üvxiyxə, co həyvanaaşik akaraba vuxhay
g'avcecenva».

¹⁹ Həyvanne vuk'lelqa qaylen insanned
vuk'lelqa qaylen. Həyvanıb, insanır qek'ana.
Həyvanınıd, insaneeyid sa nafas iləşşe. İnsan
həyvanıle ooqana deş vor. Man gırgın q'əran
vuççud deşin kar vodun.

²⁰ İnıbı, şenbıd
çine cigeeqa siyk'al:
inıbı, şenbıd
nyuq'vnekenbı vod,
nyuq'vnelqad sak'alasınbı.

²¹ Şavuk'lene ats'a, insanaaşin rı'h xəəqə
ılqəç'emme deşme, həyvanaaşinıd rı'h avqa,
nyuq'vneeqa əlyhəə ıxhay?

²² Zak'le g'acuyn, insanısqa vucee haa'ana iş
yugba qööxhee, mang'unemee mançile yugun
kar deşin. I'mreke mang'us axuyn man vod.
Şavusse mang'uk'le cule qiyğa eyxhenbı hagvas
əxəye?

4

Dyunyeyn əq'übabı

¹ Zak'le meed xəək avud helen, gırgın əq'übabı g'acu:

k'yats'apxılıynbışın gyaaşuybı g'acu,
manbışis yik'bı helenə vuşucar deşiy.
Guc əq'üba hoolenbışde xıleyiy,
k'yats'apxılıynbışis yik'bı helenbı deşiy.

² Zasqa ögiyl hapt'ıynbı,
üş'übnbışile baxtivarba qabı.

³ Mane q'önbışileb yugunbı,
ine dyunyelqa qıdyabıynbıcab vob.
Manbı xəək avud ha'an pısın karbı g'ıdecuynbı
vob.

İşine hek'ee

⁴ Zak'le insanaaşe iş yı'q'ba haa'amee, man-
bışda iş yugba əlyhəə g'avcuna. Mançil-allab
mebınbışe manbışde karalqa ul gıviyxhe. Manıd
q'əran vuççud deşin kar vodun, mıtsıqab qihna
g'adapxhınıyk akar.

⁵ Şak'le ats'an bəç'əree xıl-xıləlqa gıxhxhı,
mıssıra axu, cukun ha'an.

⁶ Sa xhaxheedın vaxxariynme,
q'öne xhaxheene qoxa ha'ane karaleyiy
mıtsıqa qihna g'adarxhuniyle yugda vod.

«Sa insanile q'öyre yugra»

⁷ Zak'le meed xəək avud q'əran vuççud deşin
kar g'acu:

⁸ sa vuşucar deşda insanniy vor,
mang'uqa dixır, çocur deşdaniy.
Mang'una iş ç'əvcab vooxhena deşdiy,
mang'un uleppıd karan ayts'e deşdiy.
Mang'vee cuke qiyğan deşdiy, «Zı şavnemeene
inimeena qoxa?

Şavusvane zıcar zı kefike ha'a?»
 Manıd q'əran vuççud deşin kariy yı'q'na iş
 vobna.

⁹ Sa insanile q'öyre yugra,
 manbı qopxu hav'uyne işike
 yugna hək' vuxhes.

¹⁰ Sa qukkyork'ule,
 mang'une hambazee mana oza qa'asda.
 Vuccar əlyhəəname qukkyork'ulee,
 mana oza qa'asda ixhes deş.

¹¹ Məxrür q'öyre insan sacigee g'alyapk'ee,
 manbışis g'üməda ixhes.

Vuccar g'alirxhuna nəxür arak'vayee?

¹² Sang'ule ğamxhay vaxxariyda vod,
 q'öng'uleme ğameepxhay dağamda ixhes.
 Xhebbille g'atnana tü'ı'b
 zaaraba qooxas deş.

Milletis ikkiykınıyid q'əran kar vodun

¹³ Kar deşda, k'orana ək'elynana mek'vna,
 bəç'ərne, mı'sləhət g'idiyxhene q'əsde paççahıle
 yugra vor.

¹⁴ Mana mek'vna ine ölkee kar deşde xiza-
 nee yedike ixheeyir, zindaneeqa ğirxheeyir,
 mang'usse mançe qığec'u paççah ixhes əxəsda.

¹⁵ Zak'le g'acuyn, xəək avub iviykaran ğırgınbı
 paççah ıxhayne mek'vung'uqab qihna vob
 əlyhəə.

¹⁶ Mang'une vuk'lelqa sadıyn millet qəttqəs-
 ələttqəs eyxhe deşiy. Qiyğiyne nasılıbışis mana
 yik'eençe ixhes deş. Manıd q'əran vuççud deşin
 kar vodun, mıtısqab qihna g'adapxhınıyk akar.

K'oran mı'sləhətbı

17 Allahne Xaaqa ı'qqəmee, ğu ha'an
ats'axhxhe. Beynyavabışik'le co ha'an dyats'a,
cone beynyavalis sik'ı q'urban ablyaa'a.
Manbışik'le co haa'ana pisvalla vaats'a deş.
Ğu manbışe ha'an xhinne huma'a, man ha'amee,
Allahne cuvabıl k'ırı alixhxhe.

5

¹ Allahne ögiyl cuvab eyhesse fikir ooxhne,
zarada ghal imaaqa.

Allah xəə, ğume ç'iyel vor.

Mançil-alla k'ırıra yuşan he'e.

² İnsanee geeb fikir opxhanxhee,
mang'us alikkı-gıkkıyn nyak'bı g'yagva.

Həməxdıd geer yuşan ha'ang'vee
cuna bəç'əriyvalla aq'valqa qığaaha.

³ Allahıs cuvab huvuyng'a, man çine gahıl he'e.
Mang'us bəç'ərar vukkiykananbı deş, cuvab hu-
vuyın kar he'e.

⁴ Cuvab hidevuy, cuvab huvu hidi'iyle yugda
vod.

⁵ Hımaysar yiğne ghalen ğu bınaheeqa arçes.
Vasqa g'axuvuyng'uk'le immeyhe: «Zı cuvab
huvu, qotkuda deş hı'ı». Vas nişisınne Al-
lahna yiğne cuvabılqa qəl avqu, ğu yiğne xıleka
hı'iyıncıkın he'ecen?

⁶ Geed nyak'bı g'acuy, geeb yuşan hav'iy q'əran
vuççud deşin kar vod. Ğumee Allahıle qəq'ne.

Geed karne hək'ee

⁷ Vak'le nyaamecad karnang'vee kar deşda
hoyç'an, qopkuvallayiy qotkuyn məhkama
g'eliqqa huvu g'acveene, ghal aaqı imaxva,

məxdın kar eyxhenxhe. Sa xəring'ul oo,
mang'vee ha'ançıq ilyakkana sa merna xərna
vor. Manbışde vuk'lel ooyur manbışile xərna
vor.

⁸ Manbışde gırğınbışe ç'iyene aq'vayn
hixhara'an kar alyaat'a, nyuq'vnen paççahır
ats'ya'ana.

⁹ K'aarın ıkkanna
mançıke ayts'ena deş.

Kar ıkkannar
g'azançile idyayts'e.

Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

¹⁰ Kar geed qıxaylette,
man otxhananbıb geeb qeebaxhe.

Ulepışik'le g'acuyle ğayrı,
ıyesiys medın hucoona axva?

¹¹ Xilepışika iş g'ooceng'vee geedıd, k'ıldad
otxhunee,

mang'un nyak' ittuda eyxhe.
Vuxhun gyavts'una karnanamee,
tyulee ittiyk'al axvana.

¹² Zak'le xəək avud insanılqa ı'qqən sa xədn
divanıd g'acuyn:

ıyesee kar se'eyid, mang'ulqa ver abayle –

¹³ sa devxhesde işen mang'un kar ak'an ha'a.

Mane karane ıyesiys dix ıxhamee,
mang'us helesın kar axva deş.

¹⁴ Nəxüriy mana yedike ts'eler ıxha,
həməxürur ine dyunyeençe əlyhəəs.

Mana geer qorxveeyir,
cuka vuççud qıkkeəs əxəs deş.

15 Manıd insanılqa ı'qqən sa xədnı divan vod:
insan dyunyelqa nəxüriy qarayle,
həməxürur ayk'anna.

Mıtsıs hav'uyne işike
mang'us hucoona?

16 Gırgıne gahbışilycad cun g'ık,
miç'axiyvalee, dağamiyvalee,
ık'arbişee, qəlıka oyxhan.

17 Qiyğa zalqa hitxhıriyn, insannemee otxhun-
ulyodğuy yugda, qotkuda eyxheyiy. Allahee sa-
q'öne yığıs huvuyne ı'mree, xəək avur qorxuyke
kef qıgehecen. Mang'us axvasın man vod.

18 Allahee şavusmecad geed kar huvuxhee,
man oxhanas, cuna pay alyapt'as, cune qorxuyke
kef ts'its'a'as hassırxhee, mana Allahna pay
vobna.

19 Məxrıne insanın yik' Allahee şad ha'ava,
mang'vee cune ı'mrena k'ilyba haa'a.

6

I'mı'r vuççud deşin kar vodun

1 Zak'le xəək avud sa medınıd insanaaşılqa
ı'qqən divan g'acuyn. Man insanaaşık qitxhuyn
divan geed yi'q'i'n vodun:

2 məxrına insan vorna Allahee mang'us kar,
xəbvalla, ules ıkkanan gırgın helen. Saccu
mane karake mang'us otxhun-ulyoğas haysar
deş. Sa dyats'anecad insanee mang'un kar oyx-
han. Manıd q'əran vuççud deşin kara idyalesın,
vuk'lelqa adıyn divan vodun.

3 Sa insanıqa vəş uşax ıxha, mang'vee xılıyna
ı'mı'rıb hav'una. Mang'vee nimeena ı'mı'r

hav'eeyib, mang'uk'le mısacad yiğ g'acu deş,
mana k'eyxhır deş. Məxrıng'une hək'ee zı in-
vaniy eyhes: qik'u yedike ıxhayn uşax mang'ule
yugda eyxheyiy.

⁴ Mang'un yedike ıxhay
ıxha-ayk'anne booğak akar vod.

Mana miç'axiyvalee agu ayk'anna,
mang'un doyud ağmış ha'a deş.

⁵ Mang'uk'le verığın aq'vad g'ece deş,
vuççudud ats'axhxhe deş. Məxdine uşaxna
vaxxariyvalla şene insanile geeb vooxhe.

⁶ Mane insanee q'öne yəqqees aazır sennana
ı'mı'r hav'eeyib, mang'uk'le yiğ g'ıdecuxheene,
mang'us mançike hucoona? Nekke qiyğa man-
bışın gırğınbı sa cigeeqa əlyhəəs.

⁷ İnsan cune vuxhnenemee qoxa,
meeb mang'una ul aats'e deş.

⁸ K'orane ək'elynang'un,
bəç'ərile ooqan ciga hucoone?

Kar deşing'usse vuceecar vuc
mėbınbışde ögiyl ikkees əxəxhee,
mang'us mançike hucoona hixharas?

⁹ Vodunçis şadxhay,
deşin t'abal hı'iyle yugda vod.
Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun,
mitsıqab qihna g'adapxhıniyk akar.

¹⁰ Vonne gırğınçis, doyud huvu vodun.
İnsanır hucoo ıxhay ögiylycad ats'a.

İnsanısse cule Gucnang'uka
xılıyn ha'as əxə deş.

¹¹ Nimee geer yuşan he'ee,

manimeeyid q'əran cuvab ixhes.
Mançike insanıs hucoona hixharas?

¹² Şavuk'ləne ats'a, əq' xhinne ı'lğəəne, cit'ane,
q'ərane ı'mree insannemee yugun hucooniyan?
Şavusse insanık'le eyhes əxəyee, cule qiyğa
xəək avud hucoobiniyan ixhes?

7

I'mren yəq'bi

¹ Yugun do yugne ətriyatile,
qek'an yiğid, yedike ıxhayne yiğile yugda
vod.

² Ak'nane xaaqa hark'ıniy,
otxhun-ulyodğuyane xaaqa hark'iniyle
yugda vod.

Qik'uy gırgıng'une vuk'lel vodun,
hasre üç'ürung'vee man yik'el aqqecen.

³ Aq'va qı'iy, əqəna hı'iyile yugda vod.
Aq'va qı'iy insanne yik'enemee yugda vod.

⁴ K'orane ək'elynang'un yik' ak'nane xaa axva.
Beynyavaynme yik' otxhan-ulyoğane xaa.

⁵ K'orane ək'elynang'une güxül k'ırı alixhxhiy,
beynyavayn gu yug hı'iyile yugda vod.

⁶ Beynyavayn əqəna,
k'umk'umuk avud gyotxhane zazane sesik
akar.

Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

⁷ K'orane ək'elynang'vee insanaaşıke guçuka kar
alyaat'axhee,
manar beynyavalqa siyk'al.

Rüşvatınır insan yəqqı'le qığayhe.

8 Sa karan ç'əvxhay, mançine gidğılıyle yugda
vod.
Sabırıkana insan vuceecar-vuc hagvang'ule
yugna vor.

9 Zaraba qəl hımaa'a,
qəl beynyavabışde yik'eexhe vooxhena.

10 «Nya'a ılğeeç'uyn yiğbı inçile yugda ıxhava?»
qımiyghan.
K'orana ək'el vuxhayke məxdın kar qiyghan
deş.

11 K'orane ək'elynane insanıqa
kar geednang'a sık'ıldad yugda eyxhe.
Mançin q'öyüd sana ıxhay
verığ g'oocene gırgıng'uneme yugda vod.

12 K'orane ək'elinır,
pılın xhinne insan havacena.
Ats'aalike insanıs in hiyxhar:
k'orane ək'elin çine iyesiyna ı'mı'r havaace.

13 Allahne işıqa ilyakke:
Mang'vee k'yoç'an hı'iyın
şavusse qotku qa'as əxəyee?
14 Yugne yiğbişee şadra ixhe,
pisde yiğbişilid in ats'axhxhe:
inıd, şenıd Allahee itxhın,
insanık'le cule qiyğa ixhesınbı
mats'axhxhecenva.

15 Yizde q'ərane ı'mree zak'le geed kar g'acu:
qorkuna insan,
cune qorkuvalıqa ilydyakkı, qek'ana,
pisde insannab,
cune pisvalıqa ilydyakkı, ı'mı'r xılıy qooxhe.

- 16 Geerir qorkura mexhe,
ğucar ğu geerir k'orane ək'elika hımagva.
Nişil-allane ğucad vakın ha'as?
- 17 Geerir pisra mexhe,
bəç'ərre mexhe.
Nişil-allane ğu gah qıdyabıcar qik'as?
- 18 İna mı'sləhət yik'el avqee yugba vob,
manasab yik'el hivxan hımaa'a.
Allahile qəyq'ənanğ'vee q'önçulysana k'ırı iliyx-
hen.
- 19 K'orane ək'elin, ək'elynane insanıs,
şaharee vooxhene yits'ne xəring'ule geeb
gucxhe hoolena.
- 20 Məxrına qorkuna insan deşda,
mang'vee saccu yugvallacab hee'ecen,
bınah hımaa'acen.
- 21 İnsanaaşe eyhene ğırgınçılqa fıkır hımoole.
Manke vak'le yığne nukaree vaqa hokanıd
g'ayxhes deş.
- 22 Vak'le yugda ats'a vod,
ğunad menne insanaaşıqa geed hoku.
- 23 Man ğırgın zı k'orane ək'elika siliys ı'xı'.
«Zı k'orane ək'elikana ixhesva» uvhu.
K'orana ək'elyme zake əq'əna vuxha.
- 24 İxha atk'ınıyn karbı şake əq'əna,
geed k'orada vod.
Manbı şavuk'le iveekeyiy?
- 25 Zas k'orana ək'elıy ats'al
t'abal ha'as, xət qıxhes, ats'axhxhes ıkkın.
Zas pisde insanaaşına beynyavallayiy

ək'el deşinbışda bəç'əriyvalla vaats'a vuxhes
vukkan.

26 Zak'le ats'axhxhayn,
mering'us gugu hav'una zəiyfa
qik'uyle q'ap'ıra vor.

Məng'ı'n yik' torak,
xıleppıd zincirık akar.
Allahne ulesqa yugra qarına insan
məng'ı'le hexvana.

Bınahnaname insan
məng'ı'sqa gixhasda.

27 Mə'əllimee eyhen: zı gırgınçıqa sassadna
ilyakkımee, manke ats'axxha.

28 Zı t'abal he'eeyid, aveykı deş:
aazır adamiyne yı'q'nee
sa qorkuna aveykı,
manimeene zəiyfayne yı'q'neeme –
sa qorkuna aveykı deş.

29 Zalqa saccu sa kar hitxhır:
Allahee insanar qopkuba ipxhın,
manbımee alytipk'ılıynbı.

8

1 Şavusse k'orane ək'elynane insanıka sa ixhes
əxəyee?

Eyxhene karbışda mə'na şavuk'lene vaats'a?
K'orane ək'elin insanne aq'vays nur hele,
kışşın aq'va g'üvəna qa'a.

Paççahee eyhen he'e

2 Zı vak'le eyhen: ğu Allahıs k'ın g'assırva,
paççahee eyhen he'e.

³ Paççahısse cus ıkkanan gırgın ha'as əxən. Mançıl-allar zaara mang'une uleke agvle. Mane dağamne cigée ımaxva.

⁴ Paççahne cuvabee guc vob. Şavusse mang'uk'le «Ğu ha'an hucooneva» eyhes əxəyee?

⁵ Mang'vee uvhuyn hı'iyng'ulqa
ver ables deş.

K'orane ək'elynane insanık'le
qopkuna gahıb, nəxüd hı'iyid ats'an.

⁶ Gırgıne karaqa çına gah,
çına qopkuna yəq vob.

İnsannemee vuk'lelqa
geed verbı adayle.

⁷ İnsanık'le vuk'lelqa
hucoome qales ats'a deş,
şavusse mang'uk'le eyhes əxəyee,
hucooyiy ixhesva?

⁸ Nəxbiy mıts insanısse avqas dəəxə,
həməxüdüd qik'asın yığ əq'əna qa'as əxə
deş.

Esker dəv'eençe xaaqa g'ıdekkan xhinne,
pisvalisser pisda insan g'attixhana'as əxə
deş.

Yugnayıy pisda insan

⁹ Man gırgın zak'le g'acuyn, xəək avud g'ecene gırgıne işbışıqa yugra ilyakkına: sa insanee manesa insanaaşis xəbvalla haa'amee, mane insanaaşılqa ver abayle.

¹⁰ Qiyğa zak'le hapt'ıyn pısın insandar k'eebaxhe g'avcu. Man insandar muq'addasne cigeeqa abı-avayk'an vuxha. Mane şaharee

manbışik'le yugunbıva eyhe ıxha. Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun.

¹¹ Pisvalla hav'uyng'us caza cigeecab g'its'dyaak'vanang'a, insanaaşis sık'ılbab geep pisvalla haa'as vukkiykan.

¹² Pise insanee vəşne yəqqee pisin hı'ı, xılıyna ı'mı'r haa'a. Zak'leme ats'an, Allahıle qəvəyq'ənanbışik'le yugvalla g'avcesva.

¹³ Pise insanık'le yugvalla g'avces deş. Mana Allahıle qı'dəyq'ənva, mang'una əqqı'k akarana ı'mı'rib xiliy qaa'as deş.

¹⁴ İnəxdınıd ç'iyene aq'val q'əran vuççud deşin kar vodun: qopkune insanaaşis gexhan karbı pise insanaaşis eyxhe, pise insanaaşis gexhan karbıd qopkune insanaaşis eyxhe. Zı uvhuyn: «Manıd q'əran vuççud deşin kar vodun!»

¹⁵ Məxüb zı xoşbaxtıyvalla gırgınçile ooqa avqu. Xəək avud insannemee otxhun-ulyodğuyleyiy xoşbaxtıyvalile yugun kar deşin. Allahee xəək avub insanıs ı'mı'r huvu. Mane ı'mree qorxuyiy xoşbaxtıyvalla alivkasda.

¹⁶ Zıcar zı g'aysırna k'orana ək'eliy insanaaşe ha'an işbı xəət qeetxhes. Xəm-yiğ yizde ulyaqa nyak' idyatk'ın, zı mane işbışıqa ilyakkı.

¹⁷ Manke zak'le Allahın gırgın işbı g'acuynbı. Zak'le ats'axhxhayn, şavulqacad xəək avud g'ecen işbı hixharas deş. Nimeecar mana qorxveeyir, mang'ulqa meed hixharas deş. K'orane ək'elynane insanee man cuk'le ats'anva uvheeyid, meed man mang'ulqa hiyxhar deş.

Gırgın Allahne xile vod

¹ Mane gırgınçına zı hav'u, ine fikrəlqa qarı: qopkuynbı, k'oran ək'elynanbiyyı manbişe ha'an gırgın işbı Allahne xile vod. İnsanık'le vuc ikkiykanasdame, g'ımece me ixhes ats'a deş.

² Gırgıng'une vuk'lelqa sa kar qales: qopkuynbişde, pısınbişde, yugunbişde, mətınbişde, gicərxı'y deşinbişde, q'urban ablyaa'anbişde, q'urban g'idyoook'anbişde. Yugne insanık eyxhen, bınahnang'ukud eyxhen. K'in g'iysarang'uk eyxhen, k'in g'aysaras qəyq'əng'ukud eyxhen.

³ Xəək avub vooxhene gırgıng'une vuk'lelqa in pısın divan qadayle. Hək'edad, insanaaşın yik'bı pisvalika gyatsts'ı vod. Nimeena ı'mı'riy haa'a, manimeeyib manbişe bəç'əriyvalla haa'a. Qiyğaleb hapt'ı avayk'ananbı.

⁴ İnsanee nimeena ı'mı'r hav'ee, mang'unemee umud vobna. Üç'übna xvaa qik'uyne şirile yugba dişde vob?

⁵ Üç'übnıbışik'le hapt'asva ats'an, hapt'ıynbışik'leme vuççud ats'a deş. Manbışis helen-qelenıd ixhes deş, manbı yik'el hipxınva.

⁶ Hapt'ıynbışın vukkiykın vuxhayib, g'umooce vuxhayib, manbışıqa naps ıxhayid deşxhayn xhinnee atk'ının. Xəək avud g'ecene işbışee, manbışda xıl mısacab vuxhes deş.

7 Gıney xoşbaxtda oxhne, çaxıríd şadne yik'eka ulyoğə. Man Allahne yik'eençe vod.

8 Hasre yiğne tanalin gırgıne gahbışıl cagvarada ixhecen, vuk'lelin ətriyyatıd k'il qımexhecen.

9 Xəək avud Allahee vas huvuyn gırgın yiğbı yikkanne xhunaşşeyka yugda alğəhe. Yiğna ı'mı'r sık'ınne gahıs ıxha-ayk'anne booğak akar. I'mreke, xəək avur qorxuyke vas axvasın man vod.

10 Vasse əxən gırgın he'e. Ğu əəsde ahalee işniy, fıkırniy, ats'alyniy, k'orana ək'elyniy vuxhes deş.

11 Xəək avud zak'le sa medın karıd g'acuyn: G'adapxhınee hammaşe yugra g'adayxhvanna deş ğamexhe.

Dəv'eeyib hammaşe igıdyar deş ğameebaxhe.

Gıney hammaşe k'orane ək'elynanbışıqa geed deş eyxhe,

karıd ək'elynanbışıqa hammaşe geed eyxhen deş.

Hı'rmatıb aalimaası deş haa'a.

Gırgın vaxtıkeyiy xıleqa gıpxhıyne imkanıke eyxhe.

12 İnsanık'le cuna gah mısa qavaales vuxhay ats'a deş.

Baluğar g'ıttıdıyxhanasde toreeqa,
şit'yarıd gugeeqa gyadak'van xhinne,
insanıqab ver abıyn yiğxhe eyxhe,
sayangada vuk'lelqa qadaylen.

K'orane ək'elyneyiy bəç'əriyvaline hək'ee

¹³ Zak'le xəək avud medınıd k'orane ək'elika hı'ıyn xədn kar g'acuyn.

¹⁴ İnsanar k'ilyba vooxhena şahariy. Sa gucnana paççah mane şaharılqa arı, mana hiqiyallançe avqaaqqana. Mana avqas vuxhecenva mane şaharne hiqiy-alla xılece işbıd g'ecenbı.

¹⁵ Maa'ar kar deşda, k'orane ək'elikana insan eyxhe ıxha. Mang'vee cune k'orane ək'elika şahar g'attivxhan haa'a. Mançile qiyğa mana şavuscar yik'el qarayle deş.

¹⁶ Mane gahıl zı uvhuyn: «K'orana ək'el gucule yugba vob». K'orane ək'eliqane kar deşde insanıqa ooğançe avqa ilyaaka, mang'vee eyhen cuvab neng'veecad qızar ha'a deş.

¹⁷ G'idiyxhe eyhen k'orane ək'elikang'un cuvab, bəç'əraaşine xəring'une ts'irile yugda g'iyxhe.

¹⁸ K'orana ək'el silahıle yugba vob, sa bınahınmee geed yugun agval ha'a.

10

K'orane ək'elikan uvhiybı

¹ Sa qivk'uyne xı'nit'iyn yugne ətirikın ha'an.

Həməxdıd k'ınne bəç'əriyvalın k'orane ək'elikınıy hı'rmatıkın ha'an.

² K'orane ək'elynane insanne yik'en qorkune suralqa ts'its'a'a, bəç'ər insanneme yik'en quç'orkune.

³ Mang'una bəç'əriyvalla yəq' əlyhəəng'əb vaats'a vooxhena.

Gırgıng'uk'le mana nimee bəç'ər ıxhay
g'ecen.

⁴ Xəring'una valqa qəl avqee, himexva.

Cusse vuc aqqas əxəng'une
geebne bınahbışike ilyheebaç'enbı.

⁵ Xəək avub zak'le sa mebna verıb g'avcuna:
qotkuda hidi'ıyn kar cuke paççahıke vodun.

⁶ Ək'el deşınbı ç'ak'ıne işbışılqa giviyyhe,
karnanbışeme avudun cigabı aqqaqqa.

⁷ Zak'le nukarar balkanıl oo,
ç'ak'ınbıb nukarar xhinne iviyykar əlyhəə
g'avcu.

⁸ Xandak' ilyviyk'arna
xandak'eeqa k'eyxhas əxə.

Çabır qoytalang'ukub
xoçe üvxəs vəəxə.

⁹ G'aye gyabaxanar
g'ayeysse qoxa'as əxə.

Os qaxanar
osasse qoxa'as əxə.

¹⁰ Yak'v ek'da deşxhee,
man ek'a'asıd hidevuxheene,
mançis geeb guç əlyhəəs.

K'orane ək'elisseme
man kar qa'as əxə.

¹¹ Xoçe avqas vəəxəna ayresse xoçe üvxee,
mana nişiscarne qoyt'al.

¹² K'orane ək'elynane insanne ghalençe

yugun cuvabxhe qığeç'en.
Ək'el deşing'une mizenmee
mang'ukun ha'anxhe.

13 Mang'un yuşan hı'iyid
ək'el deşvalika giygäl.

Yuşan hı'iyid
xønne bəç'əriyvalika ç'əvexhe.

14 Ək'el deşda insan
geerxhe yuşan ha'ana.
Şavuk'lecadıd vuk'lelqa qalesın ats'a deş.
Şavusse cule qiyğa
hucoo ixhesınçına eyhes əxəyee?

15 Ək'el deşinbişe ts'its'av'uayne əq'übayn,
cocab oozar haa'a.
Manbışik'le şaharılqa əlyhəəna yəqı'b
vaats'a deş.

16 Yiğna paççah nukaraaşine nasılınaxheene,
ç'ak'ınbıb miç'eeb çakba, otxhan-ulyoğa
giviyyğalxhee,
ölka, vay vak ixhesın!

17 Yiğna paççah qıvaats'ıyne nasılınaxheene,
ç'ak'ınbışed çine gahıl,
ulyoğasva deş, guç saa'asva otxhanxhee,
ölka, vaqa yugun yiğbı ixhes!

18 İnsan tambalraxhee,
mang'una daxaxhe giviyy'arna.
Nenacab iş g'idevceene,
xaane daxayle xhyan k'yak'anas.

19 Otxhun-ulyodğuy yik'es ıkkənva ha'a,

çaxıren ı'mı'res rang hele.
Pılınmee vas ıkkanan gırgın ha'an.

²⁰ Paçcahıqa yik'eeyid humoka,
karnane insanne hək'ee
ğu g'ilexhane cigeeyid pısın immeyhe.
Xəə ileedaxvane şit'yaaşe xabar vukkees,
mançisse ğu uvhuyn cuvab hixhar ha'as əxə.

11

İnsanaaşik'le vuk'lelqa qalesın ats'a deş

¹ Yiğın gıney xhinel ooqa g'aykke,
xılece gah ilğevç'uyle qiyğa,
vak'le man meed aveykesın.

² Yighneyee, molyneyee
insanı vaqa vodunçike pay hevle.
Vak'le ölkayne vuk'lelqa ablesda
verib vaats'a deş.

³ Buludbı xhineka gyatsts'ı ixhee,
mançin ç'iyene aq'valqa gyoğiy gikkas.
Yiv canubulqayee, şimalılqayee hı'ğəpkıree,
mane qukk'yopk'ulne cigeeyib aaxvasda.
⁴ Mıtsıqa ilyakkang'vee toxum üvxüyxəna deş.
Buludbışıqa ilyakkang'ussed ezuyın qiyşalas
əxəs deş.

⁵ Vak'le mıtsın yəqbı ats'a deş,
vuxhnene zəiyfayne vuxhne
nəxüdiy bark'vbıd ç'ak'ı qeetxhay
şavuk'lecad ats'a deş.

Məxi'dıd vas gırgın itxınne Allahne işbışike
xabar deş.

⁶ Toxum miç'eeb üvxə,
exhalılqameeyid xıleppı iş dena g'ılyma'a.
Vak'le ats'a deş inme, şenme
şagav yugda ixhes,
deşxheene, q'öyudsaname yugda ixhes.

Ğu İrxınna yik'el hixan hıma'a

⁷ Hək'edad işix micagda vod,
verığ g'avciy ulepışisqa yugba qöö.
⁸ İnsanee xılıyna ı'mı'r haa'axhee,
hasre şadba hee'ecen.
Pısın yiğbı ıxhayid yik'el hixan hıma'acen,
pısın yiğbı geedbı ixhes.
Vuk'lelqa qalesın gırgın kar
q'əran vuççud deşin kar vod.

⁹ Şadxhe mek'vna, nimeeletteyyi mek'vra.
Mek'vranang'a yiğın yik' şade'e.
Yik'es ıkkanne, ulepışik'le g'ecene
cigeeqa hoora.
Vak'le manıd ats'axhxhe,
mane gırgınçıl-alla Allahee
ğı məhkameeqa ts'its'a'as.
¹⁰ Mançıl-allad aq'va qıma'a,
ık'arbı vake əq'əna hee'e.
Mek'vallab, mek'valeena gucub
ıxha-ayk'anne boğak akar.

12

¹ Mek'vranang'a ğu İrxınna yik'el qale'e.

Qiyğa pısın yiğbı qadımee, ğu eyhesın:
«Həşde yızın kef nişikəcad ooqa qexhe deş».

² Manke verıǵın, vazın,
xənebışın işix yiğnemee k'ətqəsın,
gyoǵıyle qiyğa, meed buludbı sak'alas.*

³ Man yiğ qadımee,
xaaka ilyaakanbışik zeze avkkas,
gucnanbı k'yooç'anasınbı,
giviyxəranbışisse co k'ilybava
suk giviyxəras vəəxəs deş,
g'uleppışile ilyaakanbışik'le
miç'axda g'aces.†

⁴ G'aqa aaqan akkabı it'umeedxhesınbı,
yöxxəbışın sesbı k'ıl qeetxhes.

Ğu şit'yaaşine sesbışıkar çikana muǵur qıxhes,
mə'niybı qədəqqəne içeeşın k'ılda
g'ayxhes.‡

⁵ Ğu manke axtıne cigabışile qəq'ənasda,
yəq əlyhəəsır qəq'ənasda.

Badamne yiven t'et' g'ayhe,
ts'irtyar yı'q' qeetxhes§,
naps k'ıl qıxhes.

* **12:2 12:2** İne cıgee (12:2-6) curayne-curayne misaalabışıka insanne vuk'lelqa q'əsvalee qalesın hagva. † **12:3 12:3** İnyaa «xaaka ilyaakanbıyiy gucnanbıva» xıleppışik'leiy g'elybışik'le eyhe, «giviyxəranbıva» silibışik'le, «g'uleppışile ilyaakanbıvad» uleppışik'le eyhe. ‡ **12:4 12:4** İnyaa «g'aqa aaqan akkabıva» k'ırıbışik'le eyhe. İnyaa sayid q'əsınbışik'le pısdı g'iyxhe, manbı pısdı g'alyabak'ava eyhe. § **12:5 12:5** İnyaa «badamne yiven t'et' g'ayheva» vuk'lelyne cagvarane ç'ərbışik'le eyhe, «ts'irtyar yı'q' qetxhesvad» q'əs qıxha, ek'ra l'ǵviykaras dəvxüyle eyhe.

Məxür insan cune gırgıne gahbışilyne xaaqa
əlyhəə,
ak' avquynbı şahrabışeeqa k'yoohar.

⁶ Nuk'rayn baağar qudyodu,
k'ınəəğəyna kasa hıdyapq'ır,
xhyan ı'lqəəne cigaysneedın
parç xüvə-xüvəna qıdexha,
kahrızılın çarx hıdyatq'ur*

ğü İrxhınna yik'el qale'e.

⁷ Manke nyuq'vneke huiyn tan
nyuq'vnelqa sak'alas,
ı'mren nafasıd
yic huvuyne Allahısqa sak'alas.

⁸ Mə'əllimee eyhen:

– Q'əran vuççud deşin kar!

Gırgın ıxha-ayk'anne booğak akar vod!

Nekke qiyğiyın cuvab

⁹ Mə'əllim k'orana ək'elynana insan ıxha,
mang'vee milletis ats'aalid hele ıxha. Mang'vee
geeb fıkr opxhun, geed ək'elikan kar qiyğhın,
geed misaalabı sı'ı, otk'un.

¹⁰ Mə'əllimis micagın uvhiybı t'abal ha'as
ıkkıykın. Mang'vee otk'uninbı qotkuda hək'eda
vod.

¹¹ K'orane ək'elynanbışe eyhenbı çobanna
çümq xhinne, manbışe sı'iyın cuvabbıd it'umda
ı'xiyn g'adaxbı xhinne vod. Man eyhen cuvabbı
sa çobanee uvhuynbı vod.

* 12:6 12:6 İnyaa qik'uyne hək'ee eyhe.

¹² Mançile ğayrı, dix, ğu inçilqa fıkır hevle:
nimeen ıxhay kitabbı ok'anas eyxhe, geed
qətdiynır insan ozarxhe ha'ana.

¹³ Həşde ğu nekke qiyğiyne cuvabıl k'ırı alix-
hxhe:

Allahıle qəq'ne, Mang'vee eyhen he'e.

İnsanee ts'etta ha'asın man vod.

¹⁴ Allahee gırgın işbı,
dyugulenın gırgın kar
– yugun ixheeyid, pısın ixheeyid –
məhkameençe alğahas.

Tsakhur
Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language
of Azerbaijan

copyright © 2022 Pioneer Bible Translators

Language: Ts'əxna miz (Tsakhur)

Contributor: Institute for Bible Translation

<https://ibtrussia.org/en/media?id=TSK>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-07-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files dated 8 Jul 2025

6257bde4-455f-5247-95e7-0a89f1fdd1f1